

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เด็กเป็นทรัพยากรที่มีค่าอย่างยิ่งของสังคมมนุษย์ไม่ว่าที่ใดก็ตามเพราะเด็กย่อมจะ เป็นผู้สืบทอดศิลปะ วัฒนธรรม ความรู้ และคุณค่าต่าง ๆ ของสังคมนั้นตลอดจนช่วยสร้างไว้ซึ่งความคงอยู่และความสถาพรของสังคมนั้นต่อไป นอกจากนี้ในแง่ของความรู้สึกทางจิตใจ เด็กในครอบครัวใด ย่อมเป็นศูนย์รวมแห่งความรัก ความอบอุ่น และความมุ่งหวังของครอบครัวนั้น ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น สังคมทุกสังคมจึงพยายามที่จะให้ความคุ้มครองและปกป้องรักษา เยาวชนของตนอย่างดีที่สุด ตามสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ศาสนา และคุณค่าต่าง ๆ ในสังคมนั้น

อย่างไรก็ดี ได้มีการกล่าวกันว่ายังมีเด็กอีกเป็นจำนวนมากไม่น้อยที่ยังไม่ได้รับการคุ้มครองอย่างเพียงพอและชอบพร้อม เหล่านี้อาจสืบเนื่องมาจากความไม่เอาใจใส่ของสังคมบางสังคม หรือความไม่สอดคล้องกันในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และคุณค่าต่างๆ ของสังคมทั้งหลาย

ปัญหาที่สำคัญที่สุดของการให้ความคุ้มครองเด็กก็คือ ปัญหาที่ว่า จะใช้มาตรฐานใดเป็นเกณฑ์ในการวัดความคุ้มครองเด็กไม่ว่าจะเป็นมาตรฐานของประเทศหรือมาตรฐานระหว่างประเทศ อนึ่งการให้ความคุ้มครองเด็กยังไม่มีมาตรฐานสากลซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในประชาคมระหว่างประเทศ เนื่องจากมาตรฐานระหว่างประเทศที่มีอยู่นั้น เป็นเพียงคำแนะนำในเอกสารระหว่างประเทศเท่านั้น

สำหรับในประเทศไทยนั้น กฎหมายไทยสมัยโบราณถือว่าเด็กเป็นเพียงทรัพย์สินประเภทหนึ่งของครอบครัวซึ่งมีบิดาเป็นหัวหน้าและมีอำนาจสิทธิ์ขาด และปรากฏบ่อยครั้งว่าบิดาได้ขายบุตรให้กับผู้อื่นเพื่อแลกเปลี่ยนกับผลประโยชน์ในด้านเงินตรา อนึ่งตามขนบธรรมเนียมประเพณีไทยสมัยโบราณ การปฏิบัติตามความประสงค์ของบิดาย่อมเป็นการแสดงความกตัญญูรู้คุณต่อบิดามารดาของเด็ก ดังนั้นการกระทำของบิดาเช่นว่าจึงเป็นสิ่งที่ถูกต้องทั้งตามกฎหมายและขนบธรรมเนียมประเพณีไทย นอกจากนี้การไร้แรงงานเด็กก็มีอยู่แพร่หลายเนื่องจากประเทศไทย

ในอดีตเป็นประเทศเกษตรกรรมซึ่งต้องใช้แรงงานเป็นจำนวนมาก และแรงงานที่ได้มาส่วนหนึ่งก็คือแรงงานจากเด็ก ไม่ว่าจะเป็นเด็กจากครอบครัวตนเอง หรือเด็กที่ซื้อมาจากที่อื่น¹

ปัจจุบันประเทศไทยได้ยกเลิกกฎหมายดังกล่าวไปหมดแล้ว และขนบธรรมเนียมประเพณีไทยเกี่ยวกับกรรมนี้ก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย อย่างไรก็ตามกฎหมายไทยบางฉบับก็ยังจำกัดสิทธิของเด็กหรือกำหนดให้บิดามารดามีอำนาจเหนือเด็กอย่างมาก อาทิประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 132 มีบทบัญญัติที่ควบคุมความประพฤติและการแต่งกายของเด็ก² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1567 กำหนดให้บิดามารดา "มีสิทธิให้บุตรทำการงานตามสมควรแก่ความสามารถและฐานะานุรูป" โดยที่คำว่า "ตามสมควร" อยู่ในดุลพินิจของบิดามารดา จึงปรากฏว่าบิดามารดาบางรายได้ใช้ดุลพินิจกำหนดให้บุตรของตนไปทำงานก่อนวัยอันสมควร โดยไม่ผิดกฎหมาย กฎหมายไทยเหล่านี้จึงควรได้รับการพิจารณาทบทวนว่ายังมีความเหมาะสมต่อสภาพในสังคมไทยปัจจุบันหรือไม่

ในด้านกฎหมายระหว่างประเทศ ในปัจจุบันนี้ยังคงเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ว่ามีกฎหมายระหว่างประเทศจารีตประเพณี (customary international law) ซึ่งให้สิทธิ เสรีภาพ และความคุ้มครองแก่เด็กในด้านต่าง ๆ หรือไม่ แม้กระนั้นก็ตามได้มีความพยายาม และความร่วมมือระหว่างประเทศที่จะให้สิทธิ เสรีภาพ และความคุ้มครองแก่เด็กในด้านต่าง ๆ มาเป็นเวลานานแล้ว ดังจะเห็นได้จากปฏิญญาเจนีวาว่าด้วยสิทธิเด็ก พ.ศ. 2416 ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ³ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน⁴ กติกาสากลว่าด้วยสิทธิทางพลเมืองและสิทธิทางการเมือง กติกาสากลว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งธรรมนูญและข้อมติต่าง ๆ ขององค์การระหว่างประเทศทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิภาพของเด็ก

¹Adams Lapatka, 'The United Nations Convention on the Rights of the Child' (Geneva: Centre for Human Rights 1990), p.1-77.

²Center for Human Rights, The Rights of the Child (Geneva: Centre for Human Rights, 1990), p.1-10.

³องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ, อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (กรุงเทพฯ: ฝ่ายสารนิเทศ องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ, 2533), หน้า 7-10.

⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 7-10.

อย่างไรก็ดี โดยที่ปัจจุบันยังมีความไม่แน่นอนเกี่ยวกับกฎหมายระหว่างประเทศ จารีต ประเพณีซึ่งให้สิทธิ เสรีภาพ และความคุ้มครองแก่เด็ก ตลอดจนปณิญาและกติกาด่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ได้แก่ ข้อมติ ของสมัชชาสหประชาชาติ ซึ่งไม่มีผลบังคับทางกฎหมาย (legally binding force) แต่เป็นเพียงข้อแนะนำ (recommendations) ให้ประเทศสมาชิก สหประชาชาติปฏิบัติตามเท่านั้น ดังนั้นการให้สิทธิ เสรีภาพ และความคุ้มครองแก่เด็กจึงเป็นไป โดยไม่มีประสิทธิภาพเต็มที่ เพราะประเทศสมาชิกสหประชาชาติมีสิทธิที่จะไม่ปฏิบัติตามปณิญา และกติกา เหล่านี้ หรือแม้แต่จะปฏิบัติตามก็สามารถเลือกที่จะปฏิบัติตามแต่เพียงบางส่วนของตนเห็นสมควรก็ได้

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น ประชาคมระหว่างประเทศจึงได้ร่วมมือกันจัดทำอนุสัญญา สหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก (United Nations Convention on the Rights of the Child, 1990)⁵ ขึ้น เพื่อขจัดปัญหาเกี่ยวกับการขาดสภาพบังคับทางกฎหมายของสิทธิ เสรีภาพ และการคุ้มครองเด็กดังกล่าวมาแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากอนุสัญญาสิทธิเด็กมีสถานะ เป็นสนธิสัญญา ซึ่งมีผลทางกฎหมายผูกพันประเทศที่เป็นภาคีทุกประเทศ และนอกจากนี้ ในกรณีที่ประเทศต่าง ๆ แม้จะได้เป็นภาคีอนุสัญญานี้ แต่หากถือปฏิบัติตามบทบัญญัติของอนุสัญญานี้โดยการออกกฎหมายภายในของตนให้สอดคล้องหรือโดยประการอื่น อนุสัญญานี้ก็อาจมีความสำคัญเพิ่มขึ้นในฐานะที่เป็นแม่บทของสิทธิเด็กและต้นกำเนิดของกฎหมายระหว่างประเทศจารีตประเพณีเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และความคุ้มครองเด็กต่อไป⁶

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น การศึกษาการให้ความคุ้มครองเด็กทั้งในระดับประเทศ และระดับระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่กฎหมาย จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจและมีคุณค่าในทางนิติศาสตร์

⁵ Adams Lapatka, "The United Nations Convention on the Rights of the Child" (Geneva: Centre for Human Rights 1990), p.1-10.

⁶ วิมลศิริ ชานาญเวช, "การเปรียบเทียบอนุสัญญาสิทธิเด็กกับกฎหมายไทย" เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องร่างอนุสัญญาสิทธิเด็ก พ.ศ.2530 (กรุงเทพฯ: คณะทำงานเพื่อเด็ก, 2530), หน้า 21-26.

วัตถุประสงค์ของวิทยานิพนธ์

1. เพื่อศึกษาถึงปัญหาเด็กในสังคมไทยและกฎหมายไทยเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพและการคุ้มครองเด็ก
2. เพื่อศึกษาถึงกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และการคุ้มครองเด็ก
3. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงความเหมาะสมและข้อบกพร่องของกฎหมายไทยและกฎหมายระหว่างประเทศดังกล่าว ตลอดจนผลกระทบของกฎหมายระหว่างประเทศที่มีต่อประเทศไทย

ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยจะศึกษาภาพรวมของอนุสัญญาสิทธิเด็ก เพราะมาตราต่าง ๆ ในอนุสัญญาเป็นเรื่องการให้ประโยชน์แก่เด็กมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และเท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของแต่ละประเทศตลอดจนวิเคราะห์ประเด็นผลกระทบที่มีต่อประเทศไทยในกรณีต่าง ๆ

วิธีการศึกษาและวิจัย

การศึกษาวิจัย ใช้การศึกษาวิจัยเชิงเอกสารเป็นหลัก โดยศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยเริ่มจากการศึกษาทฤษฎี แนวคิด หลักเกณฑ์เกี่ยวกับอนุสัญญาสิทธิเด็กและกฎหมายของประเทศไทยที่จำเป็นและเกี่ยวข้องซึ่งประกอบด้วยเอกสารชั้นต้น (Primary Sources) เช่นสนธิสัญญา ฎีกา ความตกลงระหว่างประเทศต่าง ๆ ตลอดจนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แผนพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นต้น และเอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) เช่นหนังสืออ้างอิง วารสารต่าง ๆ รวมทั้งสัมภาษณ์บุคคลที่มีความรู้ ประสบการณ์เกี่ยวกับสิทธิเด็ก ทั้งนี้โดยจะได้ค้นหาข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้มาศึกษา วิเคราะห์ และเรียบเรียงตามโครงร่างที่เสนอไว้แล้ว

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิเด็ก แนวคิด ทฤษฎี หลักการ ของอนุสัญญาสิทธิเด็ก
2. เพื่อนำหลักเกณฑ์ ทฤษฎี วิธีการอนุสัญญาสิทธิเด็กมาใช้เป็นแนวทางที่ชัดเจน ในการปฏิบัติต่อเด็กอย่างเหมาะสม
3. ทำให้ทราบถึงความจำเป็นที่จะต้องให้สิทธิที่เด็กสมควรได้รับและผลประโยชน์ที่ดีแก่เด็ก

สมมุติฐานในการวิจัย

สมมุติฐานของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้เป็นมาตรการทางกฎหมายในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก พ.ศ. 2532 มีมาตรการทางกฎหมาย และเจตนารมณ์ที่พิทักษ์สิทธิเด็กโดยเฉพาะ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในการมีชีวิตอยู่รอด สิทธิในการดำรงชีวิตและสิทธิในการพัฒนา ฉะนั้นอนุสัญญานี้ก็น่าจะเป็นมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการแก้ไขปัญหาลิทธิเด็กของประเทศไทยได้ เนื่องจากเป็นแนวทางให้ประเทศภาคีเช่นประเทศไทยปรับปรุงมาตรการกฎหมายภายในที่ยังมีข้อบกพร่องอยู่

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย